

סיבוכיות

© ארזים

28 במרץ 2017

1 קושי חישובי

בשיעור שעבר התחלנו לדבר על החיוביות בקושי חישובי. דיברנו על פרוטוקול RSA: לוקחים p, q ראשוניים, וקובעים $N = pq$. לוקחים e שזר למכפלה $(p-1)(q-1)$, ולוקחים d המקיים

$$ed = 1 \pmod{(p-1)(q-1)}$$

ההצפנה היא

$$Enc(x) = x^e \pmod{N}$$

כעת נעבור לדון בפרוטוקול רבין.

1.1 פרוטוקול רבין

בפרוטוקול זה, לוקחים שני ראשוניים $p, q \equiv 3 \pmod{4}$. מגדירים $N = pq$, ומצפינים על ידי $x \mapsto x^2 \pmod{N}$. פענוח על ידי משפט השאריות הסיני:

משפט 1.1 (משפט השאריות הסיני) יהיו a, b מספרים זרים. אזי ההעתקה

$$f : \mathbb{Z}/ab\mathbb{Z} \rightarrow (\mathbb{Z}/a\mathbb{Z}) \times (\mathbb{Z}/b\mathbb{Z})$$
$$f(x) = (x \pmod{a}, x \pmod{b})$$

היא חד־חד־ערכית ועל, ניתנת לחישוב באופן יעיל, וגם ההעתקה ההופכית ניתנת לחישוב באופן יעיל.

הוכחה: גודל התחום והטווח זהה, ולכן מספיק להראות חד־חד־ערכיות. נניח כי $x, y \in \mathbb{Z}/ab\mathbb{Z}$ עם

$$x \equiv y \pmod{a}$$
$$x \equiv y \pmod{b}$$

מכאן

$$a, b \mid x - y$$

ולכן

$$ab \mid x - y$$

כלומר $x = y$.
ברור שחישוב ההעתקה ניתן לביצוע ביעילות. נראה כיצד לחשב את ההעתקה ההופכית.
 a, b זרים, ולכן ניתן למצוא בעזרת אלגוריתם אוקלידס המורחב מספרים α, β כך שמתקיים $a\alpha + b\beta = 1$. כעת,

$$a\alpha \pmod{b} = 1$$

$$a\alpha \pmod{a} = 0$$

$$b\beta \pmod{a} = 1$$

$$b\beta \pmod{b} = 0$$

בהינתן $(x_1, x_2) \in \mathbb{Z}/a\mathbb{Z} \times \mathbb{Z}/b\mathbb{Z}$, ניקח

$$x = x_1 b\beta + x_2 a\alpha \pmod{ab}$$

ומהמשוואות שלמעלה מתקיים בדיוק

$$x \pmod{a} = x_1$$

$$x \pmod{b} = x_2$$

■

כעת אנחנו מוכנים לפענח בפרוטוקול רבין - בהנתן $y = x^2$, נחשב את $y \pmod{p}$, $y \pmod{q}$, נחשב שורשים

$$x_1^2 = y \pmod{p}$$

$$x_2^2 = y \pmod{q}$$

ואז נשלב בעזרת משפט השאריות הסיני כדי למצוא את השורשים של $y \pmod{N}$.

טענה 1.2 יהי p ראשוני כך שמתקיים $p \equiv 3 \pmod{4}$. בהינתן $y = x^2$ מתקיים

$$y^{\frac{p+1}{4}} \in \{x, -x\}$$

הוכחה: היות ומתקיים $y = x^2$, נקבל

$$y^{\frac{p+1}{4}} = x^{\frac{p+1}{2}}$$

נרצה להוכיח כי $x^{\frac{p+1}{2}} \in \{x, -x\}$ ולשם כך נראה

$$\left(x^{\frac{p+1}{2}}\right)^2 = x^2$$

ואכן

$$\left(x^{\frac{p+1}{2}}\right)^2 = x^{p+1} = x^p \cdot x = x^2$$

■

הערה 1.3 כל החישובים מתבצעים מודולו p , ובשדה מתקיים לכל x :

$$x^p = x$$

כעת, בשביל הפענוח, נמצא α, β המקיימים $\alpha p + \beta q = 1$, ונחשב את ארבעת המספרים הבאים:

$$S_1 = x_1 \beta q + x_2 \alpha p \pmod{N}$$

$$S_2 = -x_1 \beta q + x_2 \alpha p \pmod{N}$$

$$S_3 = x_1 \beta q - x_2 \alpha p \pmod{N}$$

$$S_4 = -x_1 \beta q - x_2 \alpha p \pmod{N}$$

טענה 1.4 $S_i^2 = x^2$ לכל $i \in \{1, 2, 3, 4\}$

■

הוכחה: נובע ממה שהראינו.

קיבלנו ארבעה פתרונות אפשריים. איך נדע מהו x המקורי? אין תשובה טובה.

טענה 1.5 אם יש אלגוריתם שבהינתן $y = x^2 \pmod{N}$ מחזיר אחד מארבעת הפתרונות האפשריים, אזי בהתסברות גבוהה, נצליח לחשב את p, q .

הוכחה: נבחר באקראי $x \in \mathbb{Z}/n\mathbb{Z}$. נחשב $y = x^2$, ונבקש מהאלגוריתם שורש. נשים לב שבהסתברות $\frac{1}{2}$, נקבל פתרון שאינו x או $-x$. אם קיבלנו פתרון $z \notin \{x, -x\}$ אז נשים לב כי $z - x$ או $z + x$ הוא 0 מודולו p או מודולו q , אבל לא מודולו N . נחשב gcd עם N , ונקבל את p או את q .

■

1.2 שימוש של RSA - חתימה דיגיטלית

בהנתן מסמל $x \in (\mathbb{Z}/N\mathbb{Z})^*$, כאשר $N = pq$, ראשוניים, החתימה שלי עליו תהיה $x^d \pmod N$. המפתח הפומבי הוא e , כמו בפרוטוקול RSA. כדי לוודא שאכן אני חתמתי כראוי, בהנתן חתימה y , מחשבים את $y^e \pmod N$, ובודקים האם קיבלנו את המסמך המקורי (לפי מה שהוכחנו בעבר).

2 חישוביות

סיימנו לדון במבוא ובמוטיבציה לקורס. נעבור לדון בחישוביות ובמודלים חישוביים.

2.1 ייצוגים/סימונים

מחרוזות או קלטים יוגדרו בדרך כלל מעל האלפבית $\{0, 1\}$, אבל נרשה גם (וישמש אותנו) אלפבית כללי, סופי, Σ . כלומר, קלטים יהיו מתוך Σ^* .
 ε מסמן את המילה הריקה, $|x|$ מסמן את האורך של המילה x .
לעתים נדבר על קלטים מתוך $\Sigma^* \times \Sigma^*$ וכדומה. הסימן $\perp$ משמעו Null.

בעיה חישובית

- בעיית הכרעה: בהינתן קלט x , רוצים להכריז איזשהו תנאי. כלומר, יש שפה $L \subseteq \Sigma^*$ ונרצה להכריע האם $x \in L$.
- בעיית חיפוש: בהינתן פונקציה $f: \Sigma^* \rightarrow \Sigma^*$ וקלט $x \in \Sigma^*$, נרצה לחשב את $f(x)$.
- באופן כללי יותר, בהנתן יחס $S \subseteq \Sigma^* \times \Sigma^*$, $x \in \Sigma^*$, נרצה למצוא $y \in \Sigma^*$ שמקיים $(x, y) \in S$.

2.2 מודל החישוב

הגדרה 2.1 מכונת טיורינג בעלת סרט אחד היא שביעייה סדורה:

$$M = (Q, \Sigma, \Gamma, \delta, q_0, q_a, q_r)$$

כאשר:

- Q קבוצה סופית (של מצבים).
- Σ אלפבית הקלט, שלא מכיל את הסימנים $\vdash, \dashv$.
- $\delta: Q \times \Gamma \rightarrow Q \times \Gamma \times \{\leftarrow, \rightarrow\}$ פונקציית מעבר.
- $q_0, q_a, q_r \in Q$, כאשר q_0 המצב ההתחלתי, q_a המצב המקבל, q_r המצב הדוחה.

תהליך החישוב של מכונת טיורינג M : בהנתן קלט $x \in \Sigma^*$, נדמיין שהסרט של M מאותחל כאשר הוא מתחיל בסימן $\vdash$, שמסמן את תחילת הקלט, שאחריו באים כל התווים של x , ולאחר מכן אינסוף תווי $\dashv$. בהתחלה המכונה נמצאת במצב q_0 , ונדמיין ראש קורא שנמצא בתא הראשון בסרט. כעת, כל עוד המכונה לא במצב q_a או q_r , מפעילים את δ על המצב שלנו כרגע והסימן הכתוב בתא אליו הראש מצביע. פועלים לפי מה שחוזר מפונקציית המעבר:

היא מחזירה (q, σ, d) . משנים את המצב הפנימי למצב q , כותבים σ בתא הסרט עליו הראש מצביע, ומזיזים את הראש לתא הסמוך בכיוון שאליו d מצביע. כעת, אם המכונה עצרה במצב q_a , נאמר כי היא קיבלה את x , ואם היא עצרה במצב q_r נאמר שהיא דחתה את x . בשני המצבים נאמר כי המכונה הכריעה את x . אם היא לא מכריעה, לפי הגדרתנו, המכונה רצה לנצח.

בהינתן שפה $L \subseteq \Sigma^*$, נאמר כי מכונה M מכריעה את L אם לכל $x \in L$, M מקבלת את x , ולכל $x \notin L$, M דוחה את L . עבור מכונה מסויימת M , נגדיר את $L(M)$ להיות שפת כל המילים שהמכונה מקבלת.

חישוב יחסים על ידי מכונות טיורינג: בהינתן קלט x , נאמר שהפלט של מכונת טיורינג x הוא המחרוזת הכתובה על הסרט של M אחרי הקלט x , בעת עצירת המכונה. נאמר כי M מכריעה את היחס R אם לכל x עבורו יש y עם $(x, y) \in R$, מתקיים כי M בריצתה על x , עוצרת במצב q_a , והפלא שלה הוא y' שמקיים $(x, y') \in R$. אם אין y כזה, נרצה שבריצה על M , x תעצור במצב q_r .

טענה 2.2 קיימות שפות שלא ניתנות להכרעה.

הוכחה: עוצמת קבוצת כל מכונות הטיורינג היא בת מניה. לעומת זאת, עוצמת קבוצת כל השפות היא כעוצמת קבוצת החזקה של $\{0, 1\}^*$, שהיא לא בת מניה. ■

דוגמאות לשפות לא כריעות:

$$A_{TM} = \{ \langle M, w \rangle \mid M \text{ is a TM which accepts } w \}$$

$$H_{TM} = \{ \langle M, w \rangle \mid M \text{ is a TM which halts on } w \}$$

$$H_{TM, \varepsilon} = \{ \langle M \rangle \mid M \text{ is a TM which halts on } \varepsilon \}$$

חישוב יוניפורמי - מכונת טיורינג היא מודל חישוב יוניפורמי, במובן שהיא אמורה לעבוד לכל אורך קלט.

2.3 חישוב לא יוניפורמי

מודל חישוב שתלוי באורך הקלט.

הגדרה 2.3 מעגל בוליאני על n קלטים הוא גרף מכוון חסר מעגלים. כל קודקוד בגרף הוא אחד מבין

1. שער קלט - שערים ללא קשתות נכנסות (דגת כניסה 0).

2. שער לוגי - אחד מבין $\wedge, \vee, \neg$.

שער בעל דרגת יציאה 0 נקרא שער פלט. לשער המסומן $\neg$ יש דרגת כניסה 1.

החישוב בעזרת מעגל בוליאני מתבצע באופן הבא: בהנתן מעגל עם n שערי קלט, ממוספרים $1, \dots, n$, וקלט $x \in \{0, 1\}^n$, נתאים את הביט i של x לשער הקלט i . כל שער שידועים הערכים של כל הכניסות שלו יחשב את הפונקציה שכתובה בו (NOT על הכניסה היחידה שלו, AND/OR על הכניסות שלו). כך נמשיך עד שנחשב את הערך של כל שערי הפלט. הפלט של המעגל הוא הערך הכתוב בשערי הפלט (שגם הם ממוספרים).

בהנתן מעגל בוליאני C עם n קלטים ושער פלט יחיד, נאמר כי C מקבל את x אם על קלט x, C מוציא 1. אחרת, C דוחה את x .
 נשים לב כי כל $x \in \{0, 1\}^n$ מתקבל או נדחה על ידי C . נאמר כי C מחשב את $L_n \subseteq \{0, 1\}^n$ אם $C(x) = 1$ (סימון שאומר שעל x המעגל C מוציא 1) אם ורק אם $x \in L_n$.
 נאמר כי סדרת מעגלים $\{C_n\}$, כאשר C_n הוא מעגל בעל n קלטים, מחשבת שפה $L \subseteq \{0, 1\}^*$ אם C_n מחשב את $L \cap \{0, 1\}^n$.

משפט 2.4 (שנוכיח בשיעור הבא) לכל שפה L יש משפחת מעגלים המחשבת את L .